

Kategorizace prací – informace pro zaměstnavatele

Kategorizace prací vyjadřuje souhrnné hodnocení úrovně zátěže zaměstnanců faktory rozhodujícími ze zdravotního hlediska o kvalitě pracovních podmínek. Provádí se na základě zhodnocení výskytu a rizikovitosti faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců. Při hodnocení zdravotních rizik, které je základním podkladem pro zařazení prací do kategorií, se ve smyslu vyhlášky č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli, ve znění pozdějších předpisů, posuzuje výskyt a míra působení 13 faktorů pracovních podmínek:

- prach (P)
- chemické látky (CHL)
- hluk (H)
- vibrace (V)
- neionizující záření a elektromagnetické pole (NZ)
- fyzická zátěž (FZ)
- pracovní poloha (PP)
- zátěž teplem (ZT)
- zátěž chladem (ZCh)
- psychická zátěž (PZ)
- zřaková zátěž (ZZ)
- biologické činitele (BČ)
- práce ve zvýšeném tlaku vzduchu (ZTV)

Výsledky kategorizace prací slouží jako objektivní podklad pro stanovení opatření k ochraně zdraví při práci a k omezení rizik možného poškození zdraví. technická, organizační a náhradní opatření (určení vhodných osobních ochranných pracovních prostředků).

Ve smyslu §37 odst.1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 258/2000 Sb.“), se práce podle míry výskytu faktorů a jejich rizikovitosti pro zdraví zařazují do čtyř kategorií:

kategorie první - práce, při nichž podle současného poznání není pravděpodobný nepříznivý vliv na zdraví

kategorie druhá - práce, při nichž lze podle současné úrovně poznání výjimečně očekávat u vnímavých jedinců nepříznivý vliv na zdraví, hygienické limity nejsou překračovány

kategorie třetí - hygienické limity jsou překračovány, opakovaně se vyskytují nemoci z povolání

kategorie čtvrtá - vysoké riziko ohrožení zdraví, které není možno vyloučit ani při používání dostupných a použitelných ochranných opatření

Mezi základní povinnosti každého zaměstnavatele v procesu ochrany zdraví při práci patří zpracovat a ve smyslu § 37 odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., předložit orgánu ochrany veřejného zdraví (hygienické službě) do 30 kalendářních dnů od zahájení výkonu prací návrh na zařazení jednotlivých prací (např. svářeč, brusič, zámečnick, pekař) do kategorií podle míry rizika vyskytujících se faktorů pracovního prostředí, které mohou negativně ovlivnit zdraví zaměstnanců.

Ve smyslu § 37 odst. 3 citovaného zákona zaměstnavatel v návrhu na zařazení prací do kategorií uvede:

- označení práce
- název a umístění pracoviště, kde je daná práce vykonávána
- výsledky hodnocení expozice fyzických osob vykonávajících danou práci jednotlivým rozhodujícím faktorům pracovních podmínek v charakteristické směně včetně doby trvání této expozice
- délku směny, u vícesměnného provozu režim střídání směn
- návrh kategorie, do které má být práce zařazena
- počet zaměstnanců vykonávajících danou práci, z toho počet žen
- opatření přijatá k ochraně zdraví zaměstnanců vykonávajících danou práci

a připojí k žádosti protokoly o měření nebo vyšetření faktorů pracovních podmínek provedeném podle § 38

Ve smyslu § 37 odst.2 citovaného zákona o zařazení prací do třetí nebo čtvrté kategorie rozhoduje na základě předložené žádosti orgán ochrany veřejného zdraví. V řízení podle § 82 odst. 2, písm. c) v návaznosti na § 37 a § 39 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb. vydává k pracím zařazených do kategorie druhé rizikové, třetí a čtvrté kategorie rozhodnutí

Práce do druhé kategorie zařazuje zaměstnavatel, a to rovněž do 30 kalendářních dnů od zahájení výkonu prací. V souladu s ustanovením § 37 odst.4 citovaného zákona je zaměstnavatel povinen neprodleně oznámit orgánu ochrany veřejného zdraví práce, které zařadil do druhé kategorie, a údaje rozhodné pro toto zařazení a současně předložit protokoly o měření nebo vyšetření faktorů pracovních podmínek provedeném podle § 38.

Práce, které nebyly zaměstnavatelem zařazeny do kategorie druhé, ani nejsou uvedeny v návrhu žádosti o zařazení prací do kategorie -, jsou považovány za práce kategorie první.

Hygienické limity, které slouží pro hodnocení provedených měření a následně k zařazení prací do jednotlivých kategorií rizika jsou uvedeny v následujících právních předpisech:

- nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů
- nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací
- nařízení vlády č. 291/2015 Sb. o ochraně zdraví před neionizujícím zářením,

Zaměstnavatel je povinen rizika na pracovišti vyhledávat. To znamená vyhledávat rizikové faktory pracovního prostředí, které se na daném pracovišti vyskytují nebo mohou vyskytovat při provozování strojního vybavení a technologických procesů. Vyhledávání – objektivizace rizik – se provádí zejména měřeními rizikových faktorů. Měření a vyšetření pro účely kategorizace – zařazení prací do kategorií rizika nebo změny v zařazení – může zaměstnavatel provést ve smyslu § 38 citovaného zákona pouze prostřednictvím držitele osvědčení o akreditaci nebo držitele autorizace k příslušným měřením nebo vyšetřením (doklady o akreditaci nebo autorizaci musí být v návrhu kategorizace prací doloženy). Dále musí zaměstnavatel na základě provedených měření míru rizika jednotlivých faktorů pracovního prostředí vyhodnotit. Při hodnocení se vychází z doby, po kterou je pracovník hodnocenému rizikovému faktoru vystaven (doba expozice) a z výsledků měření jednotlivých faktorů, popř. hodnocení faktorů, u nichž se měření neprovádí (psychická zátěž, zraková zátěž). Hodnotí se expozice v charakteristické směně, to je směna, která probíhá za obvyklých provozních podmínek a představuje skutečnou míru zátěže pracovníka faktorům pracovního prostředí v běžném provozu nebo v rozhodujícím období u sezónních prací. Pokud se u dané práce vyskytuje faktorů více a v různých kategoriích, stanoví se výsledná kategorie práce podle nejméně příznivě hodnoceného faktoru.

Základní právní předpisy:

- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci)

Provádějíci předpisy:

- nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací
- nařízení vlády č. 291/2015 Sb. o ochraně zdraví před neionizujícím zářením
- vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli, ve znění pozdějších předpisů
- nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů
- vyhláška č. 180/2015 Sb., o pracích a pracovištích, které jsou zakázány těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu, o pracích a pracovištích, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a o podmínkách, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (vyhláška o zakázaných pracích a pracovištích);